COPE
Member since 2019
JM14482

Prace z warsztatu

Arkadiusz Żukiewicz*

„My a wy" – transgeneracyjne przesłanie publicystyki patriotycznej w pokoleniu historycznym Heleny Radlińskiej

Abstrakt

Artykuł powstał w wyniku realizacji badań podjętych na warsztacie poznania historycznego, wpisujących się w tradycję badań społeczno-pedagogicznych zainicjowanych przez Helenę Radlińską – twórczynię polskiej pedagogiki społecznej. Eksplorację źródeł i dokumentów prowadzono w oparciu o społeczno-pedagogiczną metodę analizy historycznej wypracowaną przez Radlińską na bazie jej studiów realizowanych w Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem prof. Stanisława Krzyżanowskiego w zakresie historii społecznej (Radlińska 1964: 349–350). Tekst wpisuje się w projekt wydawniczy pt. „Helena Radlińska i jej pokolenie historyczne". Naświetla praktyczny wymiar zagadnienia „pokolenie historyczne", stanowiącego zarazem jedną z głównych i źródłowych kategorii polskiej pedagogiki społecznej. Odnosi się w szczególności do transgeneracyjnego przekazu publicystyki Heleny Radlińskiej tworzonej w okresie aktywnej walki o Polskę podczas Wielkiej Wojny 1914–1918.

Słowa kluczowe: Helena Radlińska, pokolenie historyczne, generacja, „Wiadomości Polskie", publicystyka patriotyczna.

„We and You" – A Transgenerational Message of Patriotic Journalism in the Historical Generation of Helena Radlińska

Abstract

The article is a result of research undertaken during the historical knowledge workshop, in line with the tradition of pedagogical and social research initiated by Helena Radlińska – the creator of Polish social pedagogy. The exploration of sources and

* Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.
Artykuł otrzymano: 29.01.2022; akceptacja: 4.05.2022.

https://doi.org/10.18778/2450-4491.15.06

documents was carried out on the basis of the socio-pedagogical method of historical analysis developed by Radlińska during her studies at the Jagiellonian University under the supervision of prof. Stanislaw Krzyzanowski in the field of social history (Radlińska 1964: 349–350). The text fits into the publishing project entitled "Helena Radlińska and her historical generation". It highlights the practical dimension of the "historical generation" issue, which is also one of the main categories of Polish social pedagogy, as well as one of its sources. It refers in particular to the transgenerational message of Helena Radlińska's patriotic journalism created during the active struggle for the independence of Poland during the Great War of 1914–1918.

Keywords: Helena Radlińska, historical generation, generation, „Wiadomości Polskie", patriotic journalism.

Wprowadzenie

Przystępując do projektu wydawniczego ogniskowanego wokół wybranego zagadnienia, koniecznym zdaje się wyjaśnienie zarówno intencji uczestnictwa, jak również zasadności szczegółowej analizy określonego fragmentu rzeczywistości. Szczególnie ważną sprawą jest w tym wypadku odniesienie do przeszłości, której historyczne tło wymaga dookreśleń opartych na faktach, nie zaś interpretacjach, nierzadko deformujących obraz ontologicznej struktury określonych bytów przywoływanych w naukowych rozprawach. Projekt wydawniczy poświęcony Helenie Radlińskiej i jej pokoleniu historycznemu implikuje konieczność przyjęcia centralnej kategorii, która splata różnorodne punkty widzenia oraz szczegółowe zagadnienia wokół wspólnej problematyki podjętych analiz.

Niezależnie od wielości i wielowymiarowości dostępnych podejść metodologicznych, zakreślona przez Autorki projektu wydawniczego tematyka dookreśla zarówno zakres, jak również przedmiot pól badań i analiz wpisujących się merytorycznie w przedmiotowy projekt naukowy. Główną osią odniesień w wymiarze podmiotowym jest postać Heleny Radlińskiej, której dorobek naukowy bez cienia wątpliwości kształtował, a niekiedy wręcz wyprzedzał epokę jej czynnej aktywności wpisanej w pola działalności wychowawczej, społecznej, oświatowej, kulturalnej, naukowej, a także patriotycznej. Akcentowany tu efekt epokowego wyprzedzenia sprawia, że powroty do naukowych osiągnięć prof. Heleny Radlińskiej są nie tylko wartością poznawczą współczesnych badaczy, ale stanowią zarazem impuls w rozwoju kolejnych generacji i pokoleń refleksyjnych pedagogów społecznych, tych naukowców i praktyków działalności społeczno-pedagogicznej, którzy utożsamiają się z ideą poszanowania przeszłości integralnie złączonej z pracą dla przyszłości (por. Radlińska 1964: 331).

Spajającym niniejszy projekt wydawniczy przedmiotem jest pokolenie historyczne – jedna z podstawowych kategorii polskiej pedagogiki społecznej, wpisana do języka tej nauki przez Helenę Radlińską. Odnosi się do faktu, na który niejednokrotnie współcześni Helenie Radlińskiej teoretycy wychowania nie zwracali uwagi.

W szczególności chodzi o całościowe rozumienie zależności warunkowanych współżyciem osób należących do różnych generacji wiekowych współtworzących jedno pokolenie historyczne (por. Radlińska 1935: 20–21). W skrypcie „egzamin z pedagogiki społecznej" autorka opisowo ujęła istotę przywołanej kategorii. Wyjaśniła, że:

> Wszystkie roczniki wieku współżyjące w danej chwili w obliczu tych samych wydarzeń i tych samych zadań stanowią pokolenie historyczne. Poszczególne generacje tego pokolenia różnią się przeżyciami, zasobem doświadczeń i możliwościami działania […]
> Zrozumienie współżycia generacji pokolenia historycznego wymaga rozpoznania ich cech charakterystycznych, ich potrzeb i wykonywanych zadań (Radlińska 1961: 366–367).

W nakreślonym powyżej tytule niniejszego opracowania uwypuklono zarówno podmiotowy, jak i przedmioty związek zamierzonej analizy z projektem wydawniczym pt. „Helena Radlińska i jej pokolenie historyczne". Transgeneracyjne przesłanie publicystyki patriotycznej odnosi się zaś do tekstów bohaterki tego artykułu, które powstały w okresie jej czynnej służby wojskowej urzeczywistnianej u boku Józefa Piłsudskiego. Wraz z jego najbliższymi współdziałaczami Helena Radlińska podjęła patriotyczną działalność narodowo-wyzwoleńczą, która w konsekwencji doprowadziła do zwycięstwa, co w praktyce oznaczało możliwość odbudowy Państwa Polskiego w warunkach niepodległości oraz suwerenności na arenie międzynarodowej. Czyn ten uprawomocnia tym samym nadanie Helenie Radlińskiej statusu „Matki Niepodległości Polski", co niefortunnie umknęło organizatorom obchodów jubileuszu 100 lat odzyskania przez Polskę niepodległości[1].

Publicystyka była dla Heleny Radlińskiej narzędziem upowszechniania idei niepodległościowych wśród ludu polskiego, względem którego zaborcy stosowali nieustanną indoktrynację, służącą wynarodowieniu. Jednakże, jak sama wspominała po latach opisując wydarzenia okresu Wielkiej Wojny 1914–1918, jej stosunek do publicystyki był instrumentalny:

> Jednym z moich działań był udział w stawianiu drogowskazów pracy społecznej towarzyszącej walce. Wykonywałam to zadanie częściowo w publicystyce, częściowo w nauczaniu i poradnictwie. Był to jedyny okres w moim życiu zajmowania się publicystyką, której na ogół nie lubię, nawet unikam, jako sprzecznej z metodą badań naukowych. Warunki ówczesne wymagały posługiwania się środkami publicystyki: oświetlania tego, co w danej chwili najaktualniejsze, przemawiania do woli (Radlińska 1964: 368).

W cytowanym fragmencie uwidacznia się jednoznaczna postawa Heleny Radlińskiej względem pracy dziennikarskiej, którą podejmowała „z konieczności", nadając jej wymiar popularno-naukowy. W przywołanym okresie autorka ta współpracowała

[1] Fakt pominięcia zasług Heleny Radlińskiej w walce o niepodległość Polski stanowi deontologiczne wyzwanie dla współczesnych polskich pedagogów społecznych współtworzących pokolenie historyczne. Niezależnie od preferencji metodologicznych, ideologicznych czy osobistych, powinnością akademicką reprezentantów tej nauki jest troska o dobro wspólne, w którym bez cienia wątpliwości mieści się chwalebna przeszłość i wzorowy przykład twórczyni polskiej pedagogiki społecznej.

z licznymi redakcjami, publikując artykuły, analizy, sprawozdania, glossy i recenzje bieżących wydarzeń na łamach takich czasopism, jak w szczególności: „Chłopska Sprawa", „Polska Ludowa", „Wyzwolenie", „Polak", „Zaranie", „Strażnica Polski Ludowej", „Dziennik Lubelski" oraz „Wiadomości Polskie" i „Kultura Polski" (Radlińska 1964: 368–369, Lepalczyk 2002: 58–59, Theiss 1997: 23–25). W ostatnim ze wskazanych czasopism pełniła rolę redaktorki i zarazem sekretarza redakcji. W pracach redakcyjnych pomagał jej Leon Wasilewski, który w roku 1918 został redaktorem „Kultury Polski" (Radlińska 1964: 368, Radlińska 1937: 221–229). Łącznie w latach 1914–1918 powstało ponad 100 wypowiedzi publicystycznych Heleny Radlińskiej, drukowanych na łamach ówczesnych czasopism o charakterze nienaukowym. Były w zdecydowanej większości upowszechniane pod pseudonimami lub anonimowo.

Publicystyka patriotyczna Heleny Radlińskiej na łamach czasopisma „Wiadomości Polskie" (1914–1917)

Akcentowany w tytule tego artykułu zwrot „My a wy" wprost nawiązuje do publicystyki Heleny Radlińskiej zamieszczonej w czasopiśmie „Wiadomości Polskie" (WP). Cytowane sformułowanie odzwierciedla nie tylko pole przedmiotowej analizy, czym jest publicystyka patriotyczna Heleny Radlińskiej na łamach „Wiadomości Polskich", ale oddaje również istotę transgeneracyjnego ujęcia podjętej problematyki. Zdaniem autorki idea walki o niepodległość Polski jest łącznikiem sił ludzkich różnych generacji żyjących w tym samym pokoleniu historycznym. Analizowane w treści artykułu zagadnienie „My a wy" obrazuje proces atomizacji Polaków, którzy jako naród zostali podzieleni przez zaborców i ulokowani w odrębnych jednostkach administracyjno-terytorialnych. Tym samym zostali oni poddani odrębnym reżimom regulacji prawnych, zróżnicowanym wpływom kulturowym, oświatowym czy politycznym. Zrozumienie różnorodności i przypomnienie wspólnych korzeni, mających źródło w Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, jest dla Heleny Radlińskiej drogą do zjednoczenia wszystkich sił Narodu Polskiego w toczącej się walce o odzyskanie Ojczyzny. Walka ta wymagała wówczas podjęcia aktywności na różnych polach oddziaływania społecznego, wśród których publicystyka patriotyczna stanowiła jeden z instrumentów pracy narodowo-wyzwoleńczej Heleny Radlińskiej.

„Wiadomości Polskie" były organem Naczelnego Komitetu Narodowego (NKN) (Drozdowski 2017, Radlińska 1915b, Radlińska 1915c, Radlińska 1964: 321–322, 361–363), w którym Helena Radlińska pełniła służbę wojskową (Lepalczyk 2002: 53). W strukturze NKN funkcjonował Departament Wojskowy, którego pracami kierował pułkownik Władysław Sikorski (Gajewski 2013), późniejszy dowódca Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie – w okresie II wojny światowej (Żaroń 2003). W tej jednostce służyła Helena Radlińska, której wcześniejsze doświadczenia prac konspiracyjnych były spożytkowywane w realizacji bieżących działań, orientowanych między innymi na promocję idei niepodległościowych wśród ludności pochodzenia polskiego. W tego rodzaju działalności pomocna była publicystyka upowszechniana na ła-

mach czasopism, wśród których znaczącą rolę odgrywał organ NKN – „Wiadomości Polskie".

Pismo „Wiadomości Polskie" założono przy Naczelnym Komitecie Narodowym z myślą o stworzeniu swoistego pomostu pomiędzy Legionami i ogółem Narodu Polskiego. Cel ten eksponowano we wstępie do numeru pierwszego „Wiadomości", wydanego w Cieszynie dnia 9.12.1914. Był to tzw. drugi okres działalności Departamentu Wojskowego NKN po opuszczeniu Krakowa i przeniesieniu aktywności tej jednostki na Śląsk. W obliczu licznych dezinformacji, które wśród Polaków rozsiewały środowiska ugodowe i uległe polityce zaborców, Helena Radlińska już w maju 1915 r. przypomniała ideę, na której fundowano „Wiadomości Polskie". Zachęcała przy tym do jedności narodowej oraz włączenia się wszystkich ugrupowań społecznych i politycznych w walkę o niepodległość Polski. Przypominając misję czasopisma, autorka tekstu poświęconego działalności Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego pisała:

> Pragną one [„Wiadomości Polskie"] – wedle słowa wstępnego – być łącznikiem między legionistami i społeczeństwem. Polsce całej donosić o działalności bohaterskich jej żołnierzy – legionistów informować o tem, co się wśród społeczeństwa dzieje, o echach, jakie czyny ich budzą w narodzie (Radlińska 1915c: 4).

Łączność pomiędzy legionistami a Polakami żyjącymi zarówno na terenach zaborów rosyjskiego, pruskiego i austriackiego, jak i poza granicami dawnej Rzeczypospolitej (na emigracji) była jednym ze sposobów jednoczenia sił narodowych w walce o niepodległość Ojczyzny. Przywołany we wstępie cytat Heleny Radlińskiej, oddający stosunek autorki do publicystyki, uzasadnia zarazem jej aktywność na tym polu. Racja celu integralnie wpisywała się w promocję idei Wolnej Polski, która po zwycięskiej walce miała powstać jako samodzielny i suwerenny byt państwowy.

W latach 1914–1917 na łamach „Wiadomości Polskich" ukazało się łącznie 16 tekstów, co do których nie ma wątpliwości, że wyszły spod pióra Heleny Radlińskiej. Nie ma pewności, czy wśród innych artykułów i opracowań (kronik, sprawozdań itp.) publikowanych w tym organie nie znajdują się kolejne teksty jej autorstwa. Ponad wszelką wątpliwość można jednak przyjąć, że zbiór artykułów zamieszczonych w teczce opisanej „Ku pokrzepieniu serc"[2], a także anonimowy tekst będący kontynuacją opisu działalności Departamentu Wojskowego NKN należą do zbioru publicystyki patriotycznej Heleny Radlińskiej, drukowanej na łamach przywołanego pisma. Są to teksty publikowane anonimowo, pod pseudonimami, oraz jawnie, z wykorzystaniem nazwiska autorki. Wśród jej opracowań drukowanych na łamach czasopisma „Wiadomości Polskie" bez ryzyka błędu wskazać można:

[2] Mowa o maszynopisach tekstów publicystycznych zdeponowanych w Zbiorach Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, stanowiących spuściznę Heleny Radlińskiej. Archiwa te wymagają opracowania i dalszych badań historycznych, które umożliwią uporządkowanie i systematyzację zbioru źródeł oraz dokumentów pozostawionych przez Helenę Radlińską w przedmiotowym archiwum.

- trzy teksty anonimowe: *Ofiarność społeczeństwa polskiego na Legiony*, nr 1/1914, s. 5–6; *Departament Wojskowy N. K. N. (szkic działalności)*, nr 21/1915, s. 2–4; *Departament Wojskowy N. K. N. Okres drugi działalności*, nr 29/1915, s. 2–4;
- trzy teksty sygnowane pseudonimem Warszawianin: *My a Wy*, nr 3/1914, s. 1–2; *Bomby nad Warszawą*, nr 12–13/1915, s. 9–11; *Opieka nad żołnierzem polskim*, nr 118/1917, s. 2–4;
- sześć tekstów sygnowanych inicjałem O.: *Wieści ze Lwowa*, nr 6/1914, s. 7–8; *O polskiej prawdzie*, nr 30/1915, s. 1–2; *Rozkaz*, nr 36/1915, s. 1–2; *Polski Skarb Wojskowy*, nr 40–41/1915, s. 2–3; *Wartość ofiar*, nr 51/1915, s. 2–3; *Zjazd Naczelnego Komitetu Narodowego*, nr 69/1916, s. 10–11;
- jeden tekst sygnowany pseudonimem (inicjałami) O st.: *Wieści ze Lwowa*, nr 3/1914, s. 6–7;
- jeden tekst sygnowany inicjałami (pseudonimem) H. O.: *Legenda*, nr 52/1915, s. 3;
- dwa teksty sygnowane pseudonimem ze wskazaniem nazwiska autorki H. Orsza-Radlińska: *Zagadnienie narodowego wychowania*, nr 57–58/1915, s. 57–58; *Galicja i Królestwo*, nr 86/1916, s. 1–3.

W każdym z wymienionych tekstów Helena Radlińska podejmowała zagadnienia łączące bieżącą sytuację z ideą czynnej walki o niepodległość Polski. Odnosiła się przy tym do przeszłości oraz wskazywała drogowskazy na przyszłość. Wyjaśniała obecny stan faktyczny na tle uwarunkowań historycznych oraz polityki zaborców prowadzonej wobec Polaków na terenach poszczególnych zaborów. Uświadamiała przy tej okazji różnorodne manipulacje i kłamstwa upowszechniane przez wewnętrznych (rodzimych) oponentów sprawy niepodległościowej, którzy dla własnych korzyści sprzyjali wrogiej propagandzie obcych mocarstw. Czyniła to ze swoistą zręcznością języka, który był adresowany zarówno do osób z rozwiniętą wysoką kulturą umysłową, jak również tych, którzy posiadali podstawową zdolność czytania i rozumienia tekstu pisanego w języku polskim.

Przeprowadzona jakościowa analiza treści publicystyki patriotycznej Heleny Radlińskiej, upowszechnionej w latach 1914–1917 na łamach „Wiadomości Polskich", uzasadnia wyodrębnienie aż siedmiu obszarów obejmujących zagadnienia podjęte przez autorkę w przywołanych powyżej opracowaniach. Wielowymiarowość przedmiotowej publicystyki odzwierciedla szeroką perspektywę Heleny Radlińskiej, z której spoglądała na podejmowane tam kwestie. Dotyczyły one w szczególności:

- edukacji historycznej,
- promocji i krzewienia idei niepodległościowych,
- relacji z życia codziennego Obozu Niepodległościowego,
- analiz bieżących wydarzeń sceny politycznej, społecznej i militarnej,
- budzenia sił Narodu Polskiego i wzmacniania niepodległościowych nadziei wśród Polaków – „Ku pokrzepieniu serc",
- demaskowania kłamstw i manipulacji upowszechnianych w przestrzeni publicznej przez zaborców oraz wewnętrzne siły ugodowe sprzyjające dezintegracji Narodu Polskiego i podważaniu zasadności walki Polaków o Polskę suwerenną i niepodległą,

– stawiania drogowskazów metodycznych dla aktywistów i sprzymierzeńców zaangażowanych w sprawę niepodległości Polski.

W każdym z wymienionych obszarów znajdują się szczegółowe zagadnienia wypełniające odpowiednie fragmenty przywołanych powyżej artykułów. Obejmują one w szczególności sprawy dotyczące przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości.

Edukacja historyczna – jest to obszar, w którym Helena Radlińska prezentowała wybrane fakty z przeszłości Rzeczypospolitej i Narodu Polskiego. Nawiązywała przy tym do bohaterów, wydarzeń bądź procesów, które w ówczesnej teraźniejszości mogły stanowić źródło nadziei rodaków, zachętę do ich aktywności i współudziału w czynie wyzwoleńczym. Przykładem może być wspomnienie przedrozbiorowej Polski, w której urzeczywistniały się idee wolności i demokracji zawarte w Konstytucji 3 Maja [WP, nr 40–41][3]. Zagadnienie tworzenia Skarbu Wojskowego i Wojska Polskiego Helena Radlińska łączyła z aktualną działalnością na rzecz Polskiego Skarbu Wojskowego, który od 25.08.1912 roku pełnił wiodącą rolę we wspomaganiu procesu budowy Legionów Polskich. Przypominając, że Legiony wyruszyły do boju o niepodległość Ojczyzny dnia 6.08.1914 pod wodzą Józefa Piłsudskiego, autorka zachęcała do czynnego wspierania żołnierza polskiego, którego potrzeby materialne (umundurowanie, uzbrojenie, wyżywienie, opieka medyczna, tabory itp.) wymagały wysiłku całego Narodu Polskiego [WP, nr 21, WP, nr 36]. Analizując źródła niewoli i prowadzoną przez zaborców politykę wobec Polaków, Helena Radlińska podkreślała, że o wolną Polskę trzeba walczyć zbrojnie. Uzasadniała to minionymi doświadczeniami ugodowości niektórych stronnictw politycznych, które prowadziły do utrwalania się w narodzie „jadu niewoli". Przypominała przy tym, że wszelkie porozumienia i obietnice składane przez zaborców w przeszłości nie były dotrzymywane, co wzmacniało przekonanie o konieczności czynu zbrojnego [WP, nr 3, WP, nr 51, WP, nr 86]. Zwracając uwagę na społeczne postawy niewolnicze, autorka publicystyki patriotycznej przywoływała bohaterstwo i niezłomność Polaków, które warunkowały rozkwit dawnej Rzeczypospolitej. Odwoływała się do bohaterów narodowych, na przykładzie których akcentowała doniosłość współczesnych legend (zarówno Komendanta „Mieczysława", jak i szeregowych legionistów), które są symbolem toczącej się ówcześnie walki o niepodległość Polski [WP, nr 52]. Przypominając świetność dawnej Warszawy, wyjaśniała, że za degradację infrastrukturalną, estetyczną, a także spadek znaczenia dawnej stolicy Polski na arenie międzynarodowej odpowiada zaborca – Rosja [WP, nr 1–13]. Helena Radlińska, odnosząc się do historii, uzasadniała jej znaczenie w teraźniejszości. Chodziło w szczególności o rozumienie źródeł, które były przyczyną kulturalnej, gospodarczej, politycznej i społecznej destytucji oraz moralnej (duchowej) zapaści Polaków [WP, nr 3, WP, nr 36, WP, nr 51, WP, nr 86]. W artykule podpisanym pseudonimem, zawierającym również nazwisko autorki (H. Orsza-Radlińska), podniosła ona kwestię historycznych uwarunkowań wychowania narodowego. Ukazując źródła tej aktywności pedagogicznej nakierowa-

[3] Przyjęty zapis nie jest przypisem w edytorskim znaczeniu. Wskazuje na konkretny numer czasopisma „Wiadomości Polskie", w którym Helena Radlińska podejmowała przywoływane zagadnienia. Uwaga dotyczy podobnych sytuacji zawartych w dalszej części analizy.

nej na polskie dzieci i młodzież, Helena Radlińska przypominała, że były one zakorzenione w programach oświatowo-wychowawczych Komisji Edukacji Narodowej. Przywołując poglądy ówczesnych teoretyków wychowania (Szczepanowskiego i Lutosławskiego), akcentowała wartość prac koncepcyjnych poświęconych przyszłości polskiego szkolnictwa. Jednocześnie podkreślała priorytetową sprawę walki zbrojnej o byt państwa, w którym działalność oświatowa i wychowawcza będzie wolna od politycznych wpływów zaborców. Przypominała doświadczenia strajku szkolnego z roku 1905 i eksponowała znaczenie jedności w bieżącej walce o Polskę [WP, nr 57–58]. Wspomnienia z przeszłości służyły zatem celom edukacyjnym w znaczeniu zarówno historycznym, jak i motywacyjnym. Genetyczna analiza faktów i zdarzeń, w połączeniu z ich skutkami warunkującymi bieżącą sytuację, była drogą do zrozumienia związków oraz zależności determinujących obecny wówczas (lata 1914–1917) stan rzeczy na scenie militarnej, politycznej czy społecznej. Helena Radlińska była doktorantką u prof. Stanisława Krzyżanowskiego, pod kierunkiem którego przygotowywała rozprawę z zakresu historii społecznej. Miała doskonałą wiedzę oraz wypracowaną umiejętność posługiwania się metodą naukową w badaniach historycznych, co czyniło jej pióro publicystyczne nie tylko czytelnym, ale i wartościowym merytorycznie. W znacznej mierze stąd wynikała jej troska o łączenie przeszłości z teraźniejszością sprawy niepodległościowej, którą definiowała jako najważniejszą dla przyszłości wolnych Polaków i suwerennej Rzeczypospolitej.

Promocja i krzewienie idei niepodległościowych – obszar ten obejmuje odpowiednie fragmenty publicystyki, w których Helena Radlińska nawiązywała do wartości związanych z niepodległością, wolnością, sprawiedliwością społeczną, a także wyzwoleniem oraz aktywnością Polaków w czynie narodowo-wyzwoleńczym. Podjęta 6.08.1914 roku walka zbrojna wymagała upowszechniania w narodzie idei niepodległościowych, które implikowały bezpośrednią (czynny udział w Legionach, praca cywilna na rzecz Legionów) oraz pośrednią (ofiarność materialna i finansowa na rzecz Polskiego Wojska) działalność rodaków wspierających czyn wyzwoleńczy [WP, nr 1, WP, nr 36, WP, nr 40–41, WP, nr 51, WP, nr 118]. Helena Radlińska akcentowała konieczność świadomego i dobrowolnego udziału Polaków w podjętej walce. Argumentowała to koniecznością zjednoczenia sił witalnych oraz uwalniania sił duchowych Narodu Polskiego, niezbędnych w walce z wrogiem posiadającym znaczącą przewagę ekonomiczną, militarną czy polityczną [WP, nr 3, WP, 36, WP, nr 51, WP, nr 57–58]. Krzewieniu idei niepodległościowych towarzyszyła silnie akcentowana idea jedności Polaków rozproszonych w trzech zaborach. W szczególności chodziło o integrację sił społecznych oraz sił politycznych w szeregach zbrojnych Wojska Polskiego [WP, nr 3, WP, nr 30, WP, nr 36, WP, nr 52, WP, nr 69, WP, nr 86]. Idea ofiarności na cele militarne była kolejną wśród promowanych przez Helenę Radlińską na łamach „Wiadomości Polskich". Opisując znaczenie Legionów Polskich oraz bohaterstwo legionistów wraz z ich wodzem – Komendantem „Ziukiem", autorka artykułowała potrzebę wysiłku oraz poświęcenia dla sprawy niepodległościowej [WP, nr 1, WP, nr 30, WP, nr 36, WP, nr 40–41, WP, nr 51, WP, nr 52, WP, nr 118]. Przybliżając dawną wielkość Rzeczypospolitej i jej stolicy, Helena Radlińska wzywała do zrywa-

nia kajdan niewoli i walki zbrojnej o niepodległy byt państwa, w którym możliwa będzie rekonstrukcja instytucji i organizacji służących rozwojowi Polaków, polskiej szkoły, polskiej kultury, polskiej gospodarki itp. [WP, nr 11–12, WP, nr 36, WP, nr 51, WP, nr 57–58, WP, nr 86]. Promocyjny wymiar publicystyki Heleny Radlińskiej, wybrzmiewający z kart „Wiadomości Polskich", był wpisany w treść wszystkich 16 tekstów, które opublikowała w tym czasopiśmie. Można jednoznacznie stwierdzić, że krzewienie kultury wolności i niepodległości w narodzie było dla autorki jedną z form czynnego zwalczania efektów ponad stuletniego zniewalania i wynarodowiania Polaków. W świetle późniejszych wydarzeń założony cel został osiągnięty, zaś obudzone i zaktywizowane siły wywalczyły niepodległość Ojczyzny.

Relacje z życia codziennego Obozu Niepodległościowego – w tym obszarze analizowanej publicystyki znalazły się sprawozdania oraz opisy bieżących wydarzeń, które towarzyszyły działalności niepodległościowej Legionów Polskich oraz powołanych instytucji realizujących zadania wpisane w sferę aktywności narodowo-wyzwoleńczej – Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego (DW NKN) oraz Polskiego Skarbu Wojskowego (PSK). W szczególności autorka podejmowała kwestie sprawozdawcze ze zbiórki na Legiony Polskie prowadzonej przez Polski Skarb Wojskowy i jego terenowe agendy [WP, nr 1, WP, nr 40–41]. Wskazywała przy tym aktualne wówczas potrzeby Legionów oraz zachęcała do zwiększenia ofiarności na ich rzecz. W szczególny sposób uwydatniała strukturę społecznego zaangażowania materialnego i finansowego, w której dominowali ludzie ubodzy, ale hojni dla polskiej sprawy. Podkreślała równocześnie bierność najzamożniejszych, którzy w początkowym okresie działalności PSW przyjmowali postawę tzw. „wyczekiwania na dalszy bieg wydarzeń". Wyjaśniała przy tej okazji, że zachowawczość jest hamulcem sprzyjającym zaborcom, dla których zjednoczenie Polaków wokół dobra wspólnego – walki o niepodległość – jest znaczącym wsparciem w podtrzymywaniu starego porządku opartego na zniewoleniu Narodu Polskiego. Prezentacji poszczególnych jednostek organizacyjnych (niepodległościowych) towarzyszył opis podstawowych założeń i celów działalności tych instytucji. Autorka wyjaśniała czytelnikom znaczenie istnienia tych podmiotów dla sprawy niepodległościowej. Wskazując na konkretne osoby bezpośrednio włączone w struktury instytucjonalne PSW, NKN oraz DW NKN, utrwalała pamięć o służbie dla Ojczyzny zarówno znanych i wybitnych postaci Obozu Niepodległościowego, jak i anonimowych, ale ważnych dla sprawności działania szeregowych wykonawców konkretnych zadań [WP, nr 21, WP, nr 29, WP, nr 40–41, WP, nr 69]. Trudność związana z brakiem jedności Polaków podzielonych na różnorodne ugrupowania polityczne i zróżnicowane terytorialnie części zaborów wyzwalała konieczność działań integracyjnych. Helena Radlińska wybrała model integracji społecznej poprzez obrazowanie odmienności sytuacji Polaków podlegających odrębnym wpływom kulturowym, politycznym i prawnym. Na tym tle akcentowała konieczność wzajemnego zrozumienia odmiennych punktów widzenia Polaków z zaboru rosyjskiego, pruskiego i austriackiego, co wymagało nie tylko wiedzy o źródłach owej różnorodności, ale przede wszystkim przyjęcia wspólnego celu, jakim było odzyskanie dla Polski niezależności i samodzielności państwowej. Zdając

sobie sprawę, że cel ten można osiągnąć połączonymi siłami politycznymi i społecznymi Narodu Polskiego, autorka wzywała do jedności ponad podziałami różnorodnych grup interesu [WP, nr 36, WP, nr 69]. Można zatem przyjąć, że sprawozdania z działalności opisywanych przez Helenę Radlińską instytucji wyzwoleńczych pełniły zarówno rolę informacyjną, jak również mobilizacyjną – aktywizującą i integrującą Polaków wokół dobra wspólnego, jakim wówczas było odzyskanie przez Polskę niepodległości.

Analizy bieżących wydarzeń sceny politycznej, społecznej i militarnej – w tym obszarze publicystyki Heleny Radlińskiej mieszczą się odpowiednie fragmenty artykułów poświęconych prezentacji aktualnych ówcześnie zdarzeń, działań i procesów, które warunkowały sprawę niepodległości Polski zarówno wewnętrznie, jak i na arenie międzynarodowej. Wśród podjętych zagadnień autorka zamieściła szczegółową analizę warunków życia ludności Lwowa i Wschodniej Galicji po wkroczeniu na te tereny carskiej armii. Opisywała liczne akty bezprawia, rabunki mienia, gwałty i przemoc, a także konfiskaty żywności, których skutki wzmagały niedobory materialne wśród obywateli polskiego pochodzenia. Następstwem łamania praw ludności cywilnej oraz brutalizacji życia codziennego przez ruskich zbrodniarzy była klęska głodu, z jaką mierzyli się Polacy zamieszkujący Lwów i wschodnie tereny Galicji [WP, nr 3, WP, nr 6]. Odnosząc się do polityki zaborców prowadzonej w poszczególnych częściach dawnej Rzeczypospolitej, Helena Radlińska analizowała obecną sytuację rodaków. Eksponowała naturalne konsekwencje różnic, jakie przez minione sto lat utrwaliły w Polakach zamieszkujących różne zabory odrębne postawy i preferencje aksjologiczne. W przekonaniu autorki wywarły one również znaczący wpływ na identyfikację narodową wśród rodaków, którzy żyli w Galicji, Wielkopolsce i Królestwie. Polacy mieli bowiem zróżnicowane możliwości jawnego bądź konspiracyjnego podtrzymywania pamięci, tradycji i dziedzictwa narodowego. W świetle prowadzonej analizy autorka akcentowała konieczność rozumienia istoty odrębności i budowania jedności Narodu Polskiego. Podkreślała, że integracja umożliwi mobilizację wszystkich sił w walce o byt i niepodległość Ojczyzny [WP, nr 3, WP, nr 30, WP, nr 86]. Podnosząc kwestię dezintegracji polskich środowisk politycznych i społecznych, eksponowała jej szkodliwe skutki. Wyjaśniała, że brak porozumienia sprzyja wrogiej wobec Polaków polityce prowadzonej przez zaborców, którzy nie godzili się na utworzenie suwerennego Państwa Polskiego [WP, nr 51, WP, nr 86]. Naświetlając obecną ówcześnie sytuację na froncie, Helena Radlińska uwydatniała potrzebę mobilizacji wszystkich sił narodowych w celu ostatecznego zwycięstwa czynu zbrojnego. Sprawa wolnej i niepodległej Polski była wówczas najważniejsza i zdaniem autorki wymagała odstawienia wszelkich innych kwestii na dalszy plan. Chodziło w szczególności o moralne i materialne wzmacnianie Legionów Polskich; porozumienie ponad podziałami politycznymi różnorodnych stronnictw, wokół dobra wspólnego jakim była Ojczyzna; przezwyciężenie społecznej apatii powodowanej niepowodzeniami na froncie, a także mobilizację sił w działaniach wspierających legionistów, których potrzeby bieżące wiązały się z zapewnieniem odpowiedniej odzieży, wyżywienia, uzbrojenia, zakwaterowania, obsługi medycznej, transportu

itp. [WP, nr 30, WP, nr 40–41, WP, nr 51, WP, nr 57–58, WP, nr 118]. Przywołując proces degradacji Warszawy jako dawnej stolicy Rzeczypospolitej, Helena Radlińska akcentowała potrzebę społecznego wysiłku, koniecznego dla przywrócenia Polsce znaczenia zarówno na arenie międzynarodowej, jak i wewnątrz zjednoczonej wolnej i niepodległej Ojczyzny [WP, nr 12–13]. Również w tym obszarze analiz prowadzonych na łamach „Wiadomości Polskich" dostrzegalna jest zręczność autorki w posługiwaniu się metodą naukową, która umożliwiała łączenie wiedzy o przeszłości z oceną bieżących wydarzeń dokonujących się na scenie Wielkiej Wojny. Helena Radlińska umiejętnie prezentowała aktualną sytuację przy równoczesnym odniesieniu konkretnych faktów do sprawy niepodległościowej. Nakreślane przez nią obrazy ułatwiały czytelnikom zrozumienie opisywanych wydarzeń, których niejednokrotnie byli świadkami, w szerszej perspektywie zmian dokonujących się w przestrzeni międzynarodowej, militarnej, politycznej, gospodarczej, a także społecznej. Analiza bieżąca była zatem swoistym instrumentem oddziaływania na świadomość uczestników włączonych w najważniejszą wówczas sprawę – walkę o samodzielny byt i niepodległość Ojczyzny.

Budzenie sił Narodu Polskiego i wzmacnianie niepodległościowych nadziei wśród Polaków – „Ku pokrzepieniu serc" – aktywizowanie sił rodaków do walki o niepodległość Ojczyzny było jednym z głównych zadań publicystyki patriotycznej Heleny Radlińskiej. W Departamencie Wojskowym Naczelnego Komitetu Narodowego prowadzone były między innymi działania werbunkowe oraz wsparcie logistyczno-materialne Legionów Polskich. Konieczne w tym celu były rzesze „serc i rąk" gotowych do pracy, a także ofiarna służba wojskowa w polskim mundurze. Już w numerze pierwszym „Wiadomości Polskich" (1914), Radlińska eksponowała różne typy ofiarności społecznej na rzecz polskiej sprawy. Wskazywała zaangażowanie osobiste w postaci służby żołnierskiej, którą sama również podjęła w szeregach Legionów Polskich, a także w pracach cywilnych związanych z szyciem mundurów, obsługą medyczną, aprowizacją, kwaterunkiem, organizacją zbiórek na rzecz Skarbu Wojskowego itp. Podkreślała przy tym istotne potrzeby polskiej młodzieży wstępującej w szeregi legionów, związane z wychowaniem narodowym, oświatą i kulturą [WP, nr 1, WP, nr 52, WP, nr 118]. Ofiarność rzeczowa była kolejną formą wspierania walki o niepodległość Ojczyzny, do której Helena Radlińska zapraszała wszystkich. Akcentując wyjątkową ofiarność najuboższej części Polaków, autorka zwracała się do przedsiębiorców i właścicieli majątków o zaangażowanie i pomoc w urzeczywistnianiu bytu Państwa Polskiego [WP, nr 1, WP, nr 40–41, WP, nr 69, WP, nr 118]. Przywołując bohaterstwo polskiego żołnierza na polach bitew, autorka wzmacniała szacunek dla legionistów i stawiała ich jako wzór do naśladowania dla innych, zdolnych do czynnej służby wojskowej [WP, nr 21, WP, nr 29, WP, nr 30, WP, nr 52]. Opisując trudności materialne oraz moralną odpowiedzialność, jaką legioniści dźwigali w walce o polską sprawę, Helena Radlińska wzywała ogół Polaków, w kraju i poza granicami, do wsparcia zarówno materialnego, jak również duchowego. Przypominała przy tym, że wszelkie działania obstrukcyjne, które rozbijają jedność Obozu Niepodległościowego sprzyjają utrwalaniu „jadu niewoli" w narodzie

[WP, nr 29, WP, nr 51, WP, nr 52, WP, nr 118]. Wzbudzając siły ludności polskiej do czynnej walki o niepodległość, Helena Radlińska również tym razem podkreślała konieczność jednoczenia stronnictw społecznych i politycznych. Wyjaśniała przy tym, że wszelkie rozłamy osłabiają głos Polski na arenie międzynarodowej i sprzyjają imperialistycznej polityce zaborców. Uświadamiała także konsekwencje atomizacji środowisk polskich, która wzmacniała poczucie indolencji w narodzie i sprzyjała umacnianiu się postaw niewolniczych [WP, nr 69, WP, nr 86]. Aktywizacja sił ludzkich była w późniejszym okresie rozwoju polskiej pedagogiki społecznej jedną z główny teorii rozwijanych na gruncie tej nauki. Służyła nie tylko upowszechnianiu postaw warunkujących poczucie wspólnotowej tożsamości Narodu Polskiego, ale sprzyjała też aktywizacji społecznej w różnorodnych polach działalności oświatowej, kulturalnej, wychowawczej, a także gospodarczej (spółdzielczej) itp.

Demaskowanie kłamstw i manipulacji upowszechnianych w przestrzeni publicznej przez zaborców oraz wewnętrzne siły ugodowe sprzyjające dezintegracji Narodu Polskiego i podważaniu zasadności walki Polaków o Polskę suwerenną i niepodległą – ten obszar publicystyki patriotycznej Heleny Radlińskiej służył objaśnianiu intencji, a także metod i mechanizmów socjotechnicznych stosowanych przez przeciwników Obozu Niepodległościowego, którego aktywność była tak dla zaborców, jak i środowisk ugodowych niewygodna. Naruszała bowiem utrwalony porządek i groziła utratą przywilejów wynikających z niebytu państwowego Polski. Pełniąc odpowiedzialne funkcje w instytucjach narodowo-wyzwoleńczych, autorka była świadkiem różnorodnych działań rozpraszających i osłabiających siły ludzkie skupione wokół polskiej sprawy. Osobiście stawała po stronie prawdy i uczciwości w relacjach społecznych. Stąd na łamach „Wiadomości Polskich" ujawniała nie tylko mechanizmy wrogiej propagandy, ale obrazowała je konkretnymi przykładami. Egzemplifikacją tego mogą być oszczerstwa ugodowców, które godziły w dobre imię głównych działaczy Polskiego Skarbu Wojskowego [WP, nr 21, WP, nr 40–41]. Na tym tle Helena Radlińska wyjaśniała czytelnikom konsekwencje kłamstw, które poza dolegliwościami moralnymi poszkodowanych osłabiały skuteczność dzieł PSW poza granicami kraju, a także destabilizowały proces tworzenia struktur militarnych, które w postaci Legionów brały główny ciężar odpowiedzialności za odzyskanie niepodległości Polski. Ujawniając kłamstwa oraz manipulacje upowszechniane przez zaborców (tak pruskie, jak i ruskie)[4] w przestrzeni medialnej, Helena Radlińska podkreślała ich destruktywny wpływ dla jedności Narodu Polskiego „nasiąkniętego niewolą" [WP, nr 3, WP, nr 51, WP, nr 69]. Każdorazowo wyjaśniała, że wszelkie kłamstwa intencjonalnie rozpowszechniane na łamach czasopism kontrolowanych przez zaborców i ich ugodowych sprzymierzeńców są narzędziem służącym rozbijaniu jedności Polaków w walce o wolną i suwerenną Ojczyznę [WP, nr 3, WP, nr 6, WP, nr 36, WP, nr 51, WP, nr 57–58]. Stąd wynikała konieczność umiejętnego odczytywania intencji niepraw-

[4] Wiadomości Polskie były organem NKN podległym cenzurze austriackiej, stąd fragmenty dotyczące wrogiej propagandy tego zaborcy były wykreślane w procesie wydawniczym lub podlegały autocenzurze, o której Helena Radlińska wspominała już w okresie powojennym.

dziwych wiadomości i szybkiej reakcji po stronie Obozu Niepodległościowego. Podkreślała przy tym celowość działań cenzorskich zarówno ruskich, jak i pruskich oraz austriackich, które utrudniały jawną korektę kłamstw upowszechnianych wśród Polaków za pośrednictwem czasopism nadzorowanych przez obcych namiestników [WP, nr 3, WP, nr 30]. Jednym z pól szczegółowej analizy wpisanej w niniejszy obszar publicystyki było także ujawnianie zależności pomiędzy zaborcami i sprzyjającymi im rodzimymi ugrupowaniami politycznymi, których przywódcy dezintegrowali środowiska polskie w imię partykularnych interesów. Pisała o tym wprost, obnażając intencje oraz szkodliwe skutki wewnętrznych podziałów Polaków w obliczu zmagań o wolną i suwerenną Polskę [WP, nr 3, WP, nr 30, WP, nr 36, WP, nr 40–41, WP, nr 51, 57–58]. Przywołując minione doświadczenia niewoli oraz brak wiarygodności zaborców popartą niespełnianymi w przeszłości obietnicami, autorka podkreślała naiwność ugodowców. Wyjaśniała przy tym błędność drogi negocjacyjnej, w której sprzymierzeńcy zaborców upatrywali szansę na odtworzenie Polski nadzorowanej przez obce mocarstwa. W opinii Heleny Radlińskiej jedynym sposobem prowadzącym Polaków do osiągnięcia celu niepodległościowego była walka zbrojna [WP, nr 51, WP, nr 57–58]. Późniejsze wydarzenia potwierdziły słuszność tej koncepcji. Dodać warto, że militarna droga do niepodległości kształtowała się w Obozie Niepodległościowym na bazie gruntownej analizy polityki zaborców prowadzonej na terenach dawnej Rzeczypospolitej. Głównym jej kreatorem był Józef Piłsudski, z którym Helena Radlińska ściśle współdziałała w dziele walki o niepodległość Ojczyzny. Nawiązując w swoich artykułach do twórczości kulturalnej i dziennikarskiej, autorka demaskowała tzw. obiektywizm, za którym skrywał się defetyzm, osłabiający „ducha narodu". Jednym z efektów tego szkodliwego dla polskiej sprawy działania był wzmacniający się dystans Polaków do kwestii narodowo-wyzwoleńczej, narastający w obliczu klęsk militarnych Legionów. Dla Heleny Radlińskiej były to przejawy braku odpowiedzialności za słowo, które w obliczu walki o Polskę miały służyć jednoczeniu i wzmacnianiu sił Narodu Polskiego [WP, nr 52]. Ujawnianie wrogich dla sprawy niepodległościowej działań zaborców oraz ich polskich sprzymierzeńców było bardzo ważnym obszarem aktywności Obozu Niepodległościowego, ponieważ zakorzeniony w narodzie „jad niewoli" wyzwalał postawy bierności Polaków, osłabiając nadzieje na wyzwolenie z ponad stuletniego jarzma zaborczego. Ugodowcy, którzy podejmowali współpracę z zaborcami, uwierzytelniali tym samym w narodzie propagandę wymierzoną przeciw idei niepodległości Polski. Dlatego też działalność promocyjna oraz demaskowanie wszelkiego typu manipulacji i kłamstw upowszechnianych przez tzw. „sprzedajnych rodaków" była instrumentem przeciwdziałania wrogiej indoktrynacji, zniewalającej „umysły i dusze" Polaków. Była tym samym walką z „jadem niewoli" zakorzenionym w zniewalanym przez ponad sto lat narodzie.

Stawianie drogowskazów metodycznych dla aktywistów i sprzymierzeńców zaangażowanych w sprawę niepodległości Polski – w ostatnim z wyodrębnionych obszarów publicystyki patriotycznej Heleny Radlińskiej zawartej na łamach „Wiadomości Polskich" mieszczą się praktyczne wskazówki, użyteczne w toku aktywności narodowo-wyzwoleńczej podejmowanej w dobie walki o niepod-

ległość Ojczyzny. Dla doświadczonej już w działalności konspiracyjnej (warszawski okres działalności wychowawczej, społecznej, kulturalnej i oświatowej) i jawnej (krakowski okres działalności) Heleny Radlińskiej konstruowanie metodycznych modeli przeznaczonych dla działaczy włączających się w prace Obozu Niepodległościowego było kolejną formą służby Ojczyźnie. W kontekście organizacji zbiórek na rzecz Polskiego Skarbu Wojskowego wyjaśniała zarówno zasady organizacyjne jednostek terenowych, jak i konieczność jednoczenia wysiłku lokalnych inicjatyw skarbowych (materialno-finansowych) pod jednym przywództwem – Departamentu Skarbu Tymczasowej Rady Stanu. Było to istotne dla zwiększenia skuteczności i wiarygodności przedsięwzięć „promilitarnych", tak bardzo istotnych w kontekście wspierania materialnego i finansowego Legionów Polskich [WP, nr 40–41, WP, nr 118]. Odnosząc się do różnorodnych inicjatyw lokalnych na gruncie politycznym, autorka akcentowała potrzebę porozumienia ponad podziałami i zjednoczenia we wspólnej walce o niezależny byt Ojczyzny. Sprawy szczegółowego określania zasad funkcjonowania suwerennej Polski proponowała przenieść na czas późniejszy, gdy zwycięstwo militarne umożliwi tworzenie Państwa Polskiego „pod wspólnym sztandarem" [WP, nr 1, WP, nr 86, WP, nr 118]. Podobny pogląd wyrażała w odniesieniu do sprawy szkolnej, która zdaniem Heleny Radlińskiej mogła zaistnieć jako polski i samodzielny byt tylko w wolnej Polsce, tj. w państwie wolnym od wpływów rusyfikacji czy germanizacji. Skuteczna walka o polską szkołę była jej zdaniem możliwa w połączeniu z walką o wolną Ojczyznę, co potwierdzały osobiste doświadczenia autorki z 1905 r. [WP, nr 57–58]. Przywołując kwestię infrastrukturalnej dewastacji Warszawy, rodzinnego miasta Heleny Radlińskiej, wskazywała na konieczność przywrócenia stolicy dawnego blasku i piękna. Szkodliwością estetyczną określała wszelkie symbole ruskie, które były przejawem dominacji zaborcy nie tylko wobec przestrzeni miejskiej, ale przede wszystkim wobec Polaków. Zdaniem Heleny Radlińskiej obeliski oraz budowle wzniesione przez carskich namiestników w Warszawie należało usunąć, niszcząc je na znak wyzwolenia spod obcego wpływu zaborcy [WP, nr 12–13]. Późniejsze doświadczenia potwierdziły, że akcentowana w 1915 roku konieczność likwidacji symboli zniewolenia Polaków została urzeczywistniona, a pomniki i okazałe budowle usunięto na znak odzyskania przez Polskę suwerenności i niepodległości państwowej. Przykład ten potwierdza trafność oceny ówczesnej sytuacji i metodyczną skuteczność propozycji Heleny Radlińskiej zawartych w publicystyce patriotycznej okresu I wojny światowej.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza poprzeczna wybranej publicystyki patriotycznej zamieszczonej na łamach organu Naczelnego Komitetu Narodowego – „Wiadomości Polskich" otwiera cykl dalszych poszukiwań historycznych, które wpiszą się w kolejne opracowania naukowe poświęcone eksploracji twórczości Heleny Radlińskiej w latach 1914–1918. Wśród pozostałych dokumentów i źródeł mieszczą się teksty pu-

blikowane na łamach takich czasopism, jak „Kultura Polski" czy „Chłopska Sprawa". Będą to odrębne projekty wydawnicze, ale ponownie związane z kategorią pokolenia historycznego, która stanowi doskonałą okazję jednoczenia sił pedagogów społecznych w poszukiwaniu naukowej tożsamości i wzmacniania szacunku dla naukowego oraz społecznego dorobku tej nauki i jej pionierów/promotorów/patronów.

Bibliografia

Drozdowski M. (2017) *Naczelny Komitet Narodowy (1914–1918): polityczne i organizacyjne zaplecze Legionów Polskich*, Kraków, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagiellonica".

Gajewski J. (2013) *Działalność niepodległościowa przed i w czasie I wojny światowej*, Warszawa, Warszawska Firma Wydawnicza.

Lepalczyk I. (2002) *Helena Radlińska: Życie i twórczość*, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.

Radlińska H. (1935) *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa, Nakładem „Naszej Księgarni" Spółki Akcyjnej Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Radlińska H. (1937) *Leon Wasilewski w Krakowie (Wspomnienia 1917–1918)*, „Niepodległość. Wydawnictwo Instytut Badania Najnowszej Historji Polski", t. XVI, s. 221–229.

Radlińska H. (1961) *Pedagogika społeczna*, Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich – Wydawnictwo.

Radlińska H. (1964) *Z dziejów pracy społecznej i oświatowej*, Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich – Wydawnictwo.

Radlińska H. [Anonim] (1914a) *Ofiarność społeczeństwa polskiego na Legiony*, „Wiadomości Polskie", nr 1, s. 5–6.

Radlińska H. [Anonim] (1915b) *Departament Wojskowy N. K. N. (szkic działalności)*, „Wiadomości Polskie", nr 21, s. 2–4.

Radlińska H. [Anonim] (1915c) *Departament Wojskowy N. K. N. Okres drugi działalności*, „Wiadomości Polskie", nr 29, s. 2–4.

Radlińska H. [H. O.] (1915h) *Legenda*, „Wiadomości Polskie", nr 52, s. 3.

Radlińska H. [H. Orsza-Radlińska] (1915i) *Zagadnienie narodowego wychowania*, „Wiadomości Polskie", nr 57–58, s. 57–58.

Radlińska H. [H. Orsza-Radlińska] (1916b) *Galicja i Królestwo*, „Wiadomości Polskie", nr 86, s. 1–3.

Radlińska H. [O st.] (1914c) *Wieści ze Lwowa*, „Wiadomości Polskie", nr 3, s. 6–7.

Radlińska H. [O.] (1916a) *Zjazd Naczelnego Komitetu Narodowego*, „Wiadomości Polskie", nr 69, s. 10–11.

Radlińska H. [O.] (1914d) *Wieści ze Lwowa*, „Wiadomości Polskie", nr 6, s. 7–8.

Radlińska H. [O.] (1915d) *O polskiej prawdzie*, „Wiadomości Polskie", nr 30, s. 1–2.

Radlińska H. [O.] (1915e) *Rozkaz*, „Wiadomości Polskie", nr 36, s. 1–2.

Radlińska H. [O.] (1915f) *Polski Skarb Wojskowy*, „Wiadomości Polskie", nr 40–41, s. 2–3.

Radlińska H. [O.] (1915g) *Wartość ofiar*, „Wiadomości Polskie", nr 51, s. 2–3.

Radlińska H. [Warszawianin] (1914b) My a Wy, „Wiadomości Polskie", nr 3, s. 1–2.

Radlińska H. [Warszawianin] (1915a) *Bomby nad Warszawą*, „Wiadomości Polskie", nr 12–13, s. 9–11.

Radlińska H. [Warszawianin] (1917) *Opieka nad żołnierzem polskim*, „Wiadomości Polskie", nr 118, s. 2–4.

Theiss W. (1997) *Radlińska*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Żak.

Żaroń P. (2003) *Generał Władysław Sikorski: żołnierz, mąż stanu, Naczelny Wódz 1939–1943*, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.

O Autorze

Arkadiusz Żukiewicz – pedagog społeczny, pedagog rodziny, doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie pedagogiki, profesor uczelni zatrudniony w Katedrze Pedagogiki Rodziny Instytutu Pedagogiki Społecznej i Wsparcia Rodziny Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jego zainteresowania badawcze dotyczą: pedagogiki społecznej, pracy społecznej, historii działalności społecznej, biografistyki społeczno-pedagogicznej. Ostatnio ukazały się jego książki: *Reintegracja społeczna i zawodowa podopiecznych systemu pomocy społecznej. Przykład działalności Klubu Integracji Społecznej* (2017), *Helena Radlińska w walce o Polskę (1914–1918)* (2019).

Arkadiusz Żukiewicz – social pedagogue, family pedagogue, habilitated doctor of social sciences in the field of pedagogy, university professor employed at the Department of Family Pedagogy at Institute of Social Pedagogy and Family Support at Pedagogical University of Krakow. His research interests concern: social pedagogy, social work, history of social activity, social and pedagogical biography. He recently published *Reintegracja społeczna i zawodowa podopiecznych systemu pomocy społecznej. Przykład działalności Klubu Integracji Społecznej* [*Social and Professional Reintegration of Clients of the Social Welfare System. An Example of the Activity of the Social Integration Club*] (2017), *Helena Radlińska w walce o Polskę* (1914–1918) [*Helena Radlińska and the Fight for Poland* (1914–1918)] (2019).

Cytowanie

Żukiewicz A. (2022) *„My a wy" – transgeneracyjne przesłanie publicystyki patriotycznej w pokoleniu historycznym Heleny Radlińskiej*, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne", nr 2(15), s. 91–106, https://doi.org/10.18778/2450-4491.15.06.

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY 4.0